

"Proletarec je"
delavski list za
misleče čitatelje.

PROLETAREC

OFFICIAL ORGAN JUGOSLAV FEDERATION, S. P.

GLASILO JUGOSLOVANSKE SOCIALISTIČNE ZVEZE

GLASILO
PROSVETNE
MATICE J.S.Z.

NO. — ST. 1326.

Entered as second-class matter, December 4, 1907, at the post office
at Chicago, Ill., under the Act of Congress of March 3d, 1879.

CHICAGO, ILL., 9. FEBRUARJA (FEBRUARY 9,) 1933.

Published weekly at

2620 W. 16th St.

LETO — VOL. XXVIII.

NOVA NEVARNOST SVETOVNEMU MIRU

MANEVRI REAKCIJE V NEMČIJII Z NOVIMI VOLITVAMI ZA DIKTATURO

"Stirinajst let vlade marksizma".—Mnogo umorov v izgredih.—Monarhisti aktivni.—Delavci na straži

Preobrat v nemški vladi v prilog fašizmu se ni izvršil nepričakovano. Že v predsedniških volitvah in pozneje v pruskih deželozborskih in nemških državnozborskih volitvah so se fašisti sklicevali na svojo pomnožitev glasov in mandatov ter zahtevali vlado. Opozicija je prihod Hitlerja v kabinet spremeno zavlačevala in medtem krhalo moč njegove stranke. Že ko je izgledalo, da Hitlerjev sloves med maso bledi, in ko so se v njegovi stranki pojavili znaki razkola, so mu prišli na pomoč skrajni nacionalisti, ki hočejo obnovitev monarhije, in pod njihovim vplivom je predsednik Hindenburg odšlov prejšnjega kancelarja ter pozval Hitlerja na njegovo mesto. Fašističnemu glavarju se je ambicija izpolnila, kar se službe tiste, ali portfelje v kabinetu je moral razdeliti z reakcionarnimi nacionalisti in monarhisti, v pomirjenje ljudstvu doma in v inozemstvu pa je moral izjaviti, da bo vladal "ustanovo".

Hitlerjev notranji ministr dr. Wilhelm Frick je dejal, da nova vlada ne bo delala političnih eksperimentov, dalje, da hoče živeti v miru z drugimi deželami, in da mednarodni trgovini ne bo delala ovir.

Fašisti, ki so veliko grmeli proti "privatnim interesom" in grozili s konfiskacijami, so takoj prvi dan zagotovili trgovskemu svetu, da se kapitalizmu pod Hitlerjevo vlado ni ničesar bat. Sovražne nekane ima le proti "marksizmu".

"Stirinajst let marksistične nadviade je spravilo Nemčijo na rob propada," pravijo fašistični ministri, in zdaj jo bodo odrešili. Zgodovina, ki slovi na resnicu, se nič ne ve, da je bila Nemčija "14 let pod marksistično vlado". Resnica je ravno nasprotno. Nemčija je prišla v tako stanje po zalogi kapitalističnega razreda, ki je zdaj pozval Hitlerja v vlado, ker ga smatra za rešilno bilko.

Fašistični poglavar je obljubil vladati po določbah ustawe. V ta namen potrebuje v državnem zboru večino, katero pa so mu klerikalci odrekli. Zato je z odobrenjem Hindenburga parlament razpustil in razpisal nove volitve, ki se bodo vrstile 5 marca. Ker ima novi režim ves policijski in vladni aparat v Nemčiji in v Prusiji, je Hitlerjev štab sigurni večine — to je, da bo glasovalo zanj pod pritiskom nad 50 odstotkov volilcev. Če se mu nakana posreči, bo diktaturo proglašil z odobritvijo večine parlamenta, torej "legal-

no" in Hitlerjeva ter Hindenburgova vest bo čista. Ampak razen njune vesti pridejo v upoštev tudi drugi faktorji, pred vsemi še delavski razred.

Socialistična - republikska železna fronta in čete, ki so se vsa ta leta vežbale v rechsbanner, se ne bodo razpustile brez boja. Komunisti torej ne misljijo prenehati z borbo. V izgredih po vstopu Hitlerja v vlado je bilo že precej pristajev oponicije in vladnih strank ubitih. Dne 29. januarja je v Berlinu demonstriralo 100.000 socialistov za republiko in proti fašizmu.

Delavski unije so v Nemčiji najjačja organizirana sila. Njihovo vodstvo pravi v proglašu, da naj delavstvo ohrani v teh kritičnih preizkušnjah hladno kri, kajti prenagljena bi bila voda v milin fašizmu, ki zdaj kontrolira armado in policijo. Socialistična stranka izjavlja, da ako bo fašizem njene obrambe čete proglašil za izven zakona, bodo delavce na prej tajno.

Ako bo delavstvo moglo ohraniti razmerje v državi kot je sedaj nekaj mesecev, bo imelo ljudstvo priliko uvideti, da so fašisti res to, kar so mu socialisti ves čas dopovedovali, namesto služabniki denarne in veleposredniške aristokracije, čeprav govorje radikalno. Do tega spoznanja pa bodo mase prišle vsled tega, ker fašisti ne misljijo izvajati svojega takozvanega socialnega programa nego bodo poskušali uničiti delavsko gibanje, ki ga oni označujejo za marksizem. In to jih bo pokopal.

KJE SO MILIJARDE, KI SO SE IZGUBILE V PROPADLIH BANKAH?

Bližu devet milijonov ljudi je imelo vloge v bankah, ki so propadle, v skupini vsoči okrog pet milijard dolarjev. Stotisoč oseb je imelo v njih vse svoje prihranke. Marsikdo je zdaj v krušni vrsti ne zato, ker ni hrani, ampak ker mu je prihranke "zamrznila" banke.

Kje je zdaj tistih pet milijard gotovine, ki so jo ljudje zaupali bankam? Večinoma so jo pogoljile večne rabe. Mnogo milijonov bodo vzel "receiverji" in njihove advokatije, vlagatelji pa bodo dobili še tu in tam kakih pet do 10 odstotkov v "zamrznjenih" imovin v bankah bo konec. Denar vlagateljev pa je vložil temu ves tukaj. Iz hranih knjižic si je našel pot v tuje žene.

KJE STE?

Vsek delavec se mora odločiti ali za svoj razred, ali pa za nadaljnjo podpiranje kapitalizma. Tisti, ki se ne brigajo ne tako ne tako, s tem indirektno pomagajo izkorisčevalcem in k vzdruževanju sedanjih neznenih razmer.

Tudi v Južni Ameriki imajo "neoficielno vojno"

Med republikoma Paraguay in Bolivijo traja že dolgo let spor radi teritorija Chaco, ki mriji med njima. Prisvajati si ga obe državi. Že večkrat je prišlo do oboroženih konfliktov, nedavno pa sta si stopili nasproti armadi obeh držav in prišlo je do prask in "neoficielne vojne". Zedinjene države in

evropske velesile so zagrožile Paraguayu in Boliviji, da se morata posmršiti in spor izravnati brez broja, kakor določa Kelloggov mirovni paket. Bolivija ima tri milijonov Paraguay le okrog milijon prebivalcev. Na sliki je zakop bolivijske armade v spornem pasu.

OBVEZNOSTI ZVEZNE VLADE, DRŽAV IN OKRAJEV V ZLATU

Šestdeset milijard državnih in občinskih dolgov.—Ali je zlati standard res zanesljiva garancija?

Obveznosti, ki jih ima zvezna vlada, posamezne države, okraji in občine, znašajo okrog 60 milijard dolarjev. Vsa ta posojila so v bondih. Na federalnih in mnogih državnih bondih je zapisano, da morajo biti upnikom v času dozoritve izplačani v zlatu na podlagi sedanja količine zlata v zlatem dolarju, aka lastniki bondov zahtevajo. V slučaju inflacije bo federalni vladi to garancijo težko razveljaviti in bo tudi nelegalna, kar pa seveda ne pomeni, da ne pride do inflacije.

Sestdeset milijard federalnih in državnih dolgov je ogromna vsota. Vsega zlata na svetu je približno za enajst milijard dolarjev, in od tega ga je za dolre štiri milijarde v Zed. državah. S štirimi milijardami zlatih dolarjev je seveda nemogoče pokriti ogromne prejemne vladne obveznosti, tudi če bi bilo vse v njeni posesti, kar znači, da se bodo dolgovni in z njimi visoke obresti vlekle pod kapitalizmom naprej in naprej. Federalna vlada sama dolguje zdaj nad 20 milijard dolarjev, ali 16 milijard več, kot pa je vsega zlata v Zed. državah.

V Zed. državah je v prometu za pet milijard papirnatega denarja, ali milijardo več, kot pa je zanj pokritja v zlatu, če bi ljudje hipoma zahtevali, da se jim izmenja papirnati denar za cekine.

Kompliciranost zlatega standarda, deficit in dolgoročno primoralni Anglijo, da je preklicala za svoj denar zlato bazo. Zahteve po zlatu so bile prevele. Zdaj mnogi v Angliji pravijo, da takozvani zlati standard sploh ni potreben. Baker, srebro, železo in svinec so npr. veliko večjše kovine kakor pa zlato. Bivši angleški finančni tajnik Reginald Mc Kenna pravi, da je vera v zlatu prevara. Tudi če odpeljevajo iz Zed. držav vse zlato, ne bo dejela nič manj bogata, pravi

on, kajti prava bogastva niso v zlatu. Vzlič temu pa je vprašanje valute zelo važno in mednarodni bankirji se z njim veliko ukvarjajo. Ker pa imata večino zlata zdaj Zed. države in Francija, je nemogoče, da bi mogle vse dežele po svetu sprejeti zlati standard. Nasprotniki zlate valute tudi argumentirajo, da je v Zed. državah in Franciji vložki kupov zlata kriza tolkaša, kakor v deželah, kjer denar ni več baziran na zlati kovini.

Kakor v marsičem, je kapitalistični svet tudi tu prišel do ovire, katere mu ni nemogoče prekoditi.

Kongres nemških socialistov v spomin 50-letnice smrti Karla Marks-a

Kongres nemške socialne demokracije se bo vršil 12.-19. marca v Frankfortu na Mainu in v spomin petdesete obljetnice smrti Karla Marks-a. Umrl je 14. marca 1883. Tudi drugod po svetu bodo imeli socialisti meseca marca prireditve v spomin moža, ki je dal socializmu znanstveno podlogo.

Brezposelnih v Nemčiji

V Nemčiji je nad 5.000.000 brezposelnih, ki so po zakonih upravljeni do brezposelnosti podpore. Nezaposleni delavci pa je veliko več. Bivši bankrotirani mali trgovci, ki zdaj želijo delo, namreč niso upravljeni do podpore, niti ne oni delavci, ki so dopolnili 60 let, ker gredo potem na penzijsko listo.

Mnogo šolanih ljudi

Izmed vsakih 1.000 odraslih oseb v tej deželi jih je 23 z visokošolsko izobrazbo in 125, ki so graduanti srednjih ali takozvanih višjih šol (high schools).

Kdo največ plačuje za zavajanje ljudstva?

KADARKOLI kupite ta ali oni kapitalistični dnevnik, plačate zanj prodajalcu dva ali tri cente, ob nedeljah pa dajm. Mnogo tiskanega papirja za mal denar! Vse je v njemu: novice, sportne vesti in opisi, sale, risbe, čtivo za male in velike otroke, članki in opisi o gospodarstvu, agriculturni, financi itd.

Vendar pa kapitalistični dnevni in magazini vzlič izredno nizki naročnini niso poceni. Za vsak iztis, za katerega plačate 2 ali 3c direktno, ste že plačali trikrat ali štirikrat toliko indirektno. Toliko plačujejo zanje tudi tisti, ki jih ne kupujejo.

Ameriško časopisje namreč popolnoma ovisi od oglasov. Naročnina je malenkost. Dohodki, ki jih prinašajo oglasi, so vse. Za primera navajamo:

L. 1927 so znašali skupni dohodki ameriških listov \$977,648,187. Oglasi so prinesli TRI ČETRTINE te vso, ostalo četrino pa naročnina in drugi dohodki.

Eden najvažnejših ameriških kapitalističnih dnevnikov, New York Times, je prejel leta 1926 nad \$22,000,000 za oglase in le tri milijone za naročnino, za člane, poročila in slike, ki jih prodaja drugim publikacijam. Enako razmerje med naročnino in oglasi je pri vseh drugih ameriških kapitalističnih listih. Banke, veletrgovine, železnice, zavarovalnice, tovarne itd. plačujejo milijone in milijone za oglase. Kadar kupite obleko, grocerijo, mesnine, milo, tobak, cigarete, zdravila ali karkoli, daste v mnogih slučajih 10 in tudi več odstotkov ZA OGLASE. Kajti tovarne in prodajalci NE plačujejo oglasov, nego edjemalcu.

Naročnina, ki jo dobi New York Times, Chicago Tribune ali katerikoli kapitalistični dnevnik, ne pokrije niti cene za papir, na katerem je list tiskan. Stotine milijonov dolarjev, ki jih to časopisje dobi vsako leto za oglase, so izprešani iz ljudstva, ki kupujejo potrebščine.

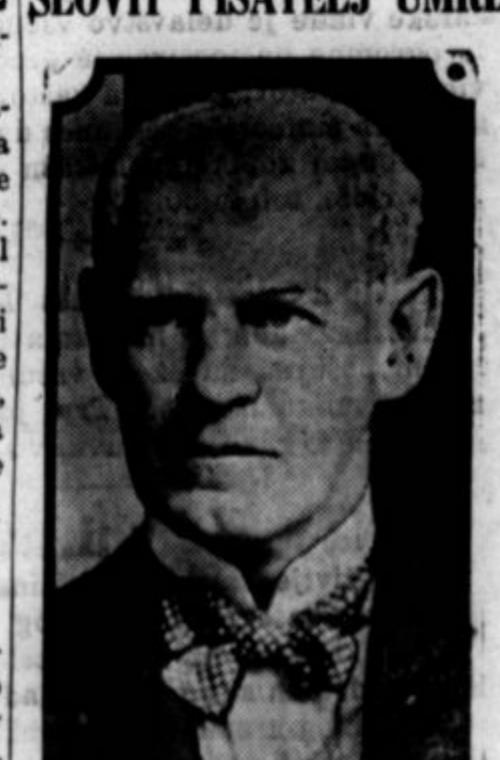
Kapitalistično časopisje zavaja, ker mora, če hoče služiti razredu, kateri ga poseduje. Za to zasplojevanje plačuje delavstvo direktno in še veliko več indirektno. Sele kadar se bo začelo ljudstvo obračati k glasilom, ki zastopajo njegove koristi, bo to škodljivo stanje pojenjalo.

POLITIČNI IN EKONOMSKI ZAPLETI LJAJI V FRANCII

Francija, menjaj ministrske predsednike, v Nemčiji pa razpuščajo državni zbor in razpisujejo nove volitve. V enajstih mesecih se bodo 5 marca vršile v Nemčiji šestič

Francije v času, ko je bila pod vladu "veličanstev". Monarhistično in fašistično gibanje je na Francoskem šibko. Pojačalo se bi kvečemu, če bo kriza trajala še dolgo in ako vlad ne bo znala priti v okvir novim socialnim problemom. Vlado Paul-Boncourja so vrgli socialisti, ker ni hotela vzeti v svojo davčno predogovor socialističnih zahtev.

SLOVIT PISATELJ UMRL

JOHN GALSWORTHY

V Angliji je koncem januarja umrl sloviti pisatelj in imenitlj Noblove nagrade John Galsworthy. Bil je star 65 let.

PROLETAREC

List na interes delavskega ljudstva.

Izhaja vsak četrtek.

Indaja Jugoslovanska Delavska Tiskovna Družba,

Chicago, Ill.

Glasilo Jugoslovanske Socialistične Zveze
NAROČINA V Zedinjenih državah za celo leto \$3.00;
za pol leta \$1.75; za četr leta \$1.00.
Inosemstvo: za celo leto \$3.50; za pol leta \$2.00.

Vsi rokopi in oglasi morajo biti v našem uradu naj-
pozneje do pondeljka popoldne za priobčitev
v številki tekotega tedna.

PROLETAREC

Published every Thursday by the Yugoslav Workers' Publishing Co., Inc.
Established 1906.Editor Frank Zupan
Business Manager Charles Pogorelec

SUBSCRIPTION RATES:

United States, One Year \$3.00; Six Months \$1.75;
Three Months \$1.00.—Foreign Countries, One Year
\$3.50; Six Months \$2.00.PROLETAREC
3889 W. 26th ST., CHICAGO, ILL.
Telephone: Rockwell 2844.

546

Agitacijski in prosvetni
odbori v klubih JSZ

Milwaukee župan D. W. Hoan pravi, da tisti socialistični klubi, ki ne morejo dobiti vsaj enega novega člana vsak mesec, aranžirati vsaj eno predavanje za članstvo kluba o socialistizmu, sklicati vsaj en shod na mesec in izvršiti določeno količino drugega agitacijskega dela, niso socialistični stranki v nikakor korist, pač pa jih s svojim mrtviliom škodujejo. V mislih je imel seveda postojanke soc. stranke v mestih, kjer je polje za agitacijo veliko, ali tudi klub JSZ niso izvzeti.

V "Stirletinem načrtu" za pojačanje soc. stranke store naši klubi lahko zelo veliko, kar bo imelo za posledico tudi večjo, aktivnejšo in vplivnejšo Jugoslovansko socialistično zvezo.

Določoče, ki jih vsebuje imenovan načrt, naj se izvaja kolikor največ mogoče. Vsak večji klub naj si izvoli agitacijski odbor, aka ga še nima, čigar naloga je agitirati med sošiljeniki za pristop v organizacijo. Potrebno je, da se v taki odbor izvoli člane in članice, ki so v občevanju vladni in o socialistizmu dovolj podkovani. Z lepo besedo se v agitaciji največ doseže.

Enako važen je v klubih prosvetni odsek. Vsak klub mora biti ob enem šola za svoje člane, kajti le taki sodruži in sodružice so sposobni širiti socialistično misel in delavsko izobrazbo vobče, ki vedo, kaj je in kaj hoče socialistem, in ki razumejo pomen delavskih vzgoje.

Demonstracije delavstva
proti Japonski

Mednarodno delavstvo vseh struj obsoja japonski imperializem. Socialistična internacionala je že maja lansko leto naslovila svetovnemu proletariatu poseben apel, da naj stori vse v svoji moči v boju proti militarizmu, vojnemu nevarnosti in japonski invaziji. Vršili so se že nešteti protestni shodi in demonstracije.

Naravno je, da so tudi komunistične stranke aktívne v tem boju. Tu npr. prirejajo demonstracije pred uradi japonskih konzulov. Naloga policije je, da konzulante zastraži in demonstrante razzene. In če je policija vrhutega še arogantna, tedaj nekaj demonstrantov aterira še več pa jih pretepe. Komunisti nato dolže policijo in vladu zavezništva z Japonsko. V tem so nedosledni. V sovjetski Uniji demonstracije pred japonskimi konzulatimi niso dovoljene. Ko je bil kmalu po vojni v Moskvi umorjen poslanik kajzerjeve Nemčije, je sovjetska vlada krive najstrožje kaznovala. Vsaki vladu je na tem, da protektira urade diplomatov zunanjih držav in vsaki so demonstracije pred poslanstvi in konzulati neljube, ker poustrojijo odnosaje. To seveda ne pomeni, da so manifestacije pred uradi zastopnikov te ali one dižave nepotrebne. Nasprotno. Za časa carske vlade je delavstvo vseporosod prirejalo ogromne demonstracije pred uradi carjevih diplomatov, ki so ga zastopali v inozemstvu. In čimbolj bi se danes delavstvo brigalo za odpor zoper japonski in vsak drugi imperializem, toliko bolje.

Posojila na nič

Zvezna vlada je nakazala mnogim bogatašem posojila na ozete vrednote, pri katerih bo velika izguba. Trpi jo ljudstvo, bogataši pa so razliko spravili v svoje blagajne.

Napačno znižavanje

Cene živiljenskim potrebščinam so se od 1. 1929 znižale skupno le okrog 23 odstotkov. Živiljenski standard nezaposlenih delavcev in njih družin se je znižal nad 50 odstotkov in pri mnogih sploh ni več nikakega "standarda". Ker delavci ne zaslužijo, kupovati ne morejo, kar je vrglo s tira tudi živiljenski standard farmerjev in srednjega sloja. Ti so malih in velikih imovin je že propadlo. Kapitalisti pa zdravijo te bolne razmere naprej z zniževanjem že itak petkrat znižane mezde.

Z INDUSTRIALNEGA BOJIBČA V DETROITU

Samostojno podporno društvo "Moxham" priredi maškaradno veselico v soboto 18. februarja v Slovenskem domu na Moxhamu. Prične se ob 8. zvečer. Igrala bo gospoda Moxham. Vstopnina je 25c. John Zupan.

Predavanje na north side
v Chicagu

Chicago, Ill. — Vabljeni ste, da prideite v soboto 18. februarja ob 7:30 zvečer v lokal srbskega socialističnega kluba na 2250 Clybourn Ave., kjer bo govoril Frank Zaitz, urednik Proletarca, o posledicah sedanjih ekonomskih polomov. Drugi del njegovega predavanja se bo tiskal slovenske naselbine na north side in njene vloge v naših organizacijah v Chicagu.

Naslednja točka bo vprašanje ustanovitve kluba JSZ na north side.

Pridite na ta sestanek in privede s sabo prijatelje in znance, da se skupno pomenumo o teh važnih stvari. Vsakdo bo lahko v eni ali drugi točki izrazil svoje mišljene. Vstopnina je prosta.

Potrebo je, da pridejte in cujetate, kaj misijo razni rojaki na north side o razvoju tega dela slovenske naselbine v Chicagu doslej, in da lije mogoče zgraditi v nji tudi klub JSZ, ki ji bo dal med nam in med našim delavstvom v obče še vedno ugled in pomen.

Agitirajte za obilno udeležbo.

Na svidenje v soboto 18. februarja na 2250 Clybourn Ave.

Sklicevali.

Zaposlenost brez plače

Glencoe, O. — Vsi pišejo o razmerah in vsi vemo, da so slabe, ker jih žutimo. Tod je skrajno slabo. Tudi kar je zaposlenih, prejemajo za svoje delo tako malo, da ni vredno imena "plača". Premogovske družbe plačujejo od 30 do 85c od tone nakanepanga premoga. Če bi ga vsaj poštano vagali!

Delavstvo trpi in bo trpel, dokler se ne oklene socialistične stranke in gre v njo in rešitev.

Dne 22. januarja je nas obiskal a. Joe Snay z družino. Pomenili smo se marsikaj in si ob slovesu želeli, da se bi spet kmalu v zadovoljstvu sestali. Štiri dni pozneje pa sem prejela vest, da je nevarno zbolel in da je bil operiran. Dne 31. jan. sem ga obiskala v bolnišnici v Martine Ferry. Če bi prila dan prej, ne bi mogla govoriti z njim, ker je bil tako slab, da nis nikogar pustil k njemu. Krizo je prestal in ko to pišem, se počuti že boljše. Upa, da kmalu ozdravi, da bo nadaljeval z agitacijo. Vsi mu želimo, da se mu zdravje čim prej povrne. — Albina Kravanka.

Joe Zenko, kot smo ga tu imenovali, je bil med pionirji v naprednih družtvih in med začetnimi člani klubov št. 1 v Chicagu. Pomagal je pri ustanovitvi Proletarca in pisal naslove ter lepid pakate pri razdeljanju prve številke tega lista januarja 1906.

Doma je bil pokojnik iz Žužemberka na Dolenskem. Starši je izgubili v rani mladosti. Kot sirote ga je vzel k sebi v Ljubljano njegova tetka Angela Peč. Pripravljala mu je, da se je izčil kleparstva. Spominjam se ga prav dobro, ker sva skupaj pojavila v obrtni šoli na "grabnici" v Ljubljani. To je bilo 1. 1896. Pisec teh vrstic odpovedal iz Ljubljane 1897 na Gorenjsko in potem v svet.

Zenkova tetka Angela Peč je šla s svojim soprogom v Ameriko in leta 1898 ga je povabilo za seboj v Cleveland.

L. 1900 se je Mrs. Peč (Petche) preselila v Chicago. Z njeno družino je prišel tudi Joe Zenko. Omenjam pokojno Mrs. Petche zato, ker je bila ena tistih redkih naprednih žensk med našimi priseljenci pred desetletji, ki je rada pomagala v klubu in pri delu za Proletarca. Bila je na glasu za zelo izobraženo rojakinjo. L. 1918 je podlegla sušici. Zenkova sopraga, rojena Mary Čeh, hči znanega rojaka Franka Čeha, ki je živel v Chicagu pred leti, pa se je preselil v Grand Haven, Mich. na farmo, je istotno podlegla tuberkulozi.

Pokojni Zenko je bil v Chicagu do 1. 1932. Delal je pri svojem kleparskem poslu ter skrbel za svoja otroka, ki sta bila v oskrbi v Grand Havenu pri očetu in materi in njegove pokojne žene. Sin Eddy je star 16 in hči Helen 18 let. Oba sta zvorna in pridna.

Pogreb pokojnika, ki je bil civilen, se je vrnil v Grand Haven 29. januarja. Pogreben je bil Etbin Kristian. Njegova in pokojna Zenkova žena sta sestri.

Pokojni Zenko ni bil v nobenem slov. društvu, pač pa je bil član zavarovalnice. Iz javnega življenja se je umaknil še pred mnogimi leti. Po smrti svoje žene je zelo udaljil pijači, ker mu je precej pripomoglo v poslabšanje bolezni. Star je bil 52 let.

Pogreb se je udeležilo več Čikažanov, med njimi otroci familije Petche, ki so Zenkovi sorodniki, in nekaj drugih rojakov.

Tako smo pokopali Jožeta Zenko, ki je bil pred leti v Chicagu znan in aktiven ter pomagal pionirjem.

Zdaj je bil domačev posabiljen. Ima pa svoj list v poglavju ameriških Slovencev in zasluži, da ga uspešno s podatki o njemu ter ga uvrstimo v katalog zgodovine. — John Bartol, Cicero, Ill.

Vinko Levstek.

Ženske za pravice premogarjev

Postanite član socialistične stranke.

Breme dolgov

Javni in privatni dolgov v Zedinjenih državah znašajo do \$218,000,000,000. Farmarji so zadolženi, hišni posestniki so zadolženi. Železnice imajo dolga že skoro več kot so vredne—vse po zaslugi špekulantov, "modrih" bankirjev in naivnega ljudstva. Mnoge železniške kompanije, banke in druge korporacije so plačevali velike dividende z denarjem, ki so ga dobile na posodo v obliki bondov. Tako gospodarstvo more trajati kvečjemu dokler dobivajo posojila. Z manj po velikih bogastvih, ogromnih dividendah in obrestih so nagnali špekulacijsko-pijanost do vrtoglave višine, zato je bil potem padec toliko hujši. Ubili so nakupno moč ljudstva in delavstvo pognali v pomankanje in milijone celo v gladovanje vzlje ogromnim zalogam živil.

Zahitev za znižanje dolgov, za inflacijske dolarje in slične medicine se množe, ampak zadoščenim farmarjem in obubožanim delavcem ter ljudstvu v splošnem bo pomaganje, če zahtevajo preuredbo v smislu, kot jim je predlagala lani v svoji platformi socialistična stranka.

Kaj je zmaga?

Piney Fork, O. — Ko so nemški socialisti-demokrati pred 35 leti dobili prvi milijon glasov, je svet zastrelil. Bila je senzacija. Spominjam se karikature tistih nekdanjih dñi, ki je predstavljala voz zena, sprejet par konj, na vrhu je bil voznik, socialistični voditelj August Bebel, in na vozu napis—"milijon glasov". To je bilo takrat, ko je na Nemčijo tičala Bismarckova železna petra.

Mnogi so lanskega novembra pričakovali, da bo Norman Thomas na takem vozcu, ki bi predstavljal par milijonov naših glasov. Ni jih bilo. Ljudje so glasovali za demokrata, eni zato, ker so proti Hooverju, drugi vsled piva, tretji pa, ker so bili za demokrat, kar tako pridobljeni. Zmagali so in sedaj imajo, kar NISO HOTELI. Norman Thomas in drugi socialisti pa agitirajo in orjejo dalje. Bo že še prišel čas! Delaj bomo mi ne le vladna, ampak VLADAJOČA stranka. — Nace Ziemberger.

Joe Zenko

Leta 1898 je prišel v Ameriko Jože Zenko. Najprej v Cleveland, potem v Chicago, kjer je ostal do 1. 1932. Ker ga je nadleževala sušica, je odpotoval na svojo farmo v Grand Haven, Mich., kjer je dne 26. januarja 1933 umrl. Nit življenja mu je presegala tuberkulozo.

Joe Zenko, kot smo ga tu imenovali, je bil med pionirji v naprednih družtvih in med začetnimi člani klubov št. 1 v Chicagu. Pomagal je pri ustanovitvi Proletarca in pisal naslove ter lepid pakate pri razdeljanju prve številke tega lista januarja 1906.

Doma je bil pokojnik iz Žužemberka na Dolenskem. Starši je izgubili v rani mladosti. Kot sirote ga je vzel k sebi v Ljubljano njegova tetka Angela Peč. Pripravljala mu je, da se je izčil kleparstva. Spominjam se ga prav dobro, ker sva skupaj pojavila v obrtni šoli na "grabnici" v Ljubljani. To je bilo 1. 1896. Pisec teh vrstic odpovedal iz Ljubljane 1897 na Gorenjsko in potem v svet.

Zenkova tetka Angela Peč je šla s svojim soprogom v Ameriko in leta 1898 ga je povabilo za seboj v Cleveland.

L. 1900 se je Mrs. Peč (Petche) preselila v Chicago. Z njeno družino je prišel tudi Joe Zenko. Omenjam pokojno Mrs. Petche zato, ker je bila ena tistih redkih naprednih žensk med našimi priseljenci pred desetletji, ki je rada pomagala v klubu in pri delu za Proletarca. Bila je na glasu za zelo izobraženo rojakinjo. L. 1918 je podlegla sušici. Zenkova sopraga, rojena Mary Čeh, hči znanega rojaka Franka Čeha, ki je živel v Chicagu pred leti, pa se je preselil v Grand Haven, Mich. na farmo, je istotno podlegla tuberkulozi.

Pokojni Zenko je bil v Chicagu do 1. 1932. Delal je pri svojem kleparskem poslu ter skrbel za svoja otroka, ki sta bila v oskrbi v Grand Havenu pri očetu in materi in njegove pokojne žene. Sin Eddy je star 16 in hči Helen 18 let. Oba sta zvorna in pridna.

Pogreb pokojnika, ki je bil civilen, se je vrnil v Grand Haven 29. januarja. Pogreben je bil Etbin Kristian. Njegova in pokojna Zenkova žena sta sestri.

Pokojni Zenko ni bil v nobenem slov. društvu, pač pa je bil član zavarovalnice. Iz javnega življenja se je umaknil še pred mnogimi leti. Po smrti svoje žene je zelo udaljil pijači, ker mu je precej pripomoglo v poslabšanje bolezni. Star je bil 52 let.

Pogreb se je udeležilo več Čikažanov, med njimi otroci familije Petche, ki so Zenkovi sorodniki, in nekaj drugih rojakov.

Tako smo pokopali Jožeta Zenko, ki je bil pred leti v Chicagu znan in aktiven ter pomagal pionirjem. Zdaj je bil domačev posabiljen. Ima pa svoj list v poglavju ameriških Slovencev in zasluži, da ga uspešno s podatki o njemu ter ga uvrstimo v katalog zgodovine. — John Bartol, Cicero, Ill.

Vinko Levstek.

Iz Sheboygana, Wis.

V odboru klubov št. 235 JSZ so: tajnica-blagajnica Frances Skrub; zapisnikar John Spindal. Nadzorni odbor: Chas. Chuck in Frank Stih; organizator Frank Nagode; za režiserja predstav Anton Zorman. V odboru pevskega zborja "Danica" (odsek kluba 235) so: predsednik Vincent Pink; tajnik-bl

P. ZOLA:

RIM

Poslovenil Etbin Kristan.

(Nadaljevanje.)

Ceremonija se je pričela. Ko je Njega svetost pred oltarjem komfesije zapustil stol, na katerem so ga prinesli, je čital počasi ob asistenci štirih prelatov in prefekta ceremonij tih mašo. Pri umivanju rok sta vlivala monsinjor dvorni predstojnik in monsinjor komornik, spremljavana od vseh kardinalov, vodo na posvečene roke visokega mašnika; pred povzdiganjem so pristopili vsi prelati papeževega dvora z gorečimi svečami v rokah in poklenili okrog oltarja. Bil je slovenen trenotek. Ko so med povzdiganjem srebrne rožnice zatrolebile glasoviti angeljski zbor, pri katerem se vselej onesveščajo ženske, je vztrpelalo štridesetisoč vernikov in začutilo strašni, prelestni dih nevidnega nad seboj. Skoraj hipoma je nato zadonelo z gornje galerije, kjer je bilo skritih stodvajset pevcev, eterično petje; in vse je ostrmelo, vse je bilo zamaknjeno, kakor da odgovarjajo sami angelini klici rožnic. Glasovi so se spuščali navzdol in lahko splavali kakor glasovi nebeških harf pod oboki; potem so izdihnili v sladkem akordu in se zopet s tihim, zmirajočim šumenjem kril dvigali gor proti nebui. Po maši je Njegova svetost, še vedno stojec pred oltarjem, sam zapel Te deum, pevci siktinske kapele in zbor so ga ponovili, izmenoma pojoči po en verz. Potem pa je povzela vsa množica; štridesetisoč glasov se je dvignilo in spev miru in slave se je razglasil po ogromni ladji, da je zvenela brezprimerno. Zdaj je bil prizor resnično čudovito krasan. Ta oltar pod prelepim, s cvetlicami okrašenim, pozlačenim Berninijevim nebom, obdan od papeževega dvora, med katerim so se bleščale goreče sveči kakor zvezde; v sredi ta papež, žareč v svojem zlatem mašnem oblačilu kakor sonce, pred klopni kardinali v škrilatu, nadškofi in škofi v višnjevi svili; tribune, na katerih so se lesketali paradni kostumi, obšivke diplomatskega zabora, uniforme tujih častnikov; ta od vseh strani, iz najoddaljenejših globočin bazilike se zlivajoča množica, to morje glav. In tudi brezmerne dimenzije bazilike so grabile srca; te stranske ladje, kjer bi se v vsemi posamezni lahko zbralj ljudstvo cele župni

je, te prečne ladje, ki so tako velike kakor cerkev velikih mest, ta hram, ki ga je na tisoč in tisoč vernikov komaj napolnilo. Celo petje ljudstva je postalo mogočno in se je gnalo kakor silen vihar k marmornim grobom, k nadčloveškim kipom, k orjaškim stebrom k neizmernemu kamnitnemu nebu hrama, k firmamentu kupole, kjer se je v zlatem sijaju mozaikov odpirala neskončnost.

Po Tedeumu, ko si je Lev X^{II}. namesto mitre posadil tiaro na glavo, namesto mašnega oblačila ognil papežev plasč in sedel na svoj prestol na odrupu vhodu v desno prečno ladjo, je nastal dolgotrajen hrup. S tem prestola je pregledal ves zbor. Sveta groza kakor duh nevidnega je spretelela vse, ko se je dvignil po molitvah rituala. Pod trojno, simbolično krono, v zlatoobrobljenem plasu je bil videti, kakor da je zrastel. Ob hipni globoki tišini, katero je motilo le utripanje srca, je z neizmerno plemenito krenjno dvignil roko in počasi, s krepkim, močnim glasom izrekel papežev blagoslov. Bilo je slišati kakor sam božji glas, tako presenetljivo je zadonelo s teh vočnih ustnic, iz tega brezkrvnega in neživega telesa. Učinek je bil porazajoč; ko se je zopet sestavil izpredvod, da bi s vrnili po enaki poti, je zopet izbruhnili hrup. Blazno navdušenje se je izpremenilo v tak parokisizem, da ni zadostovalo ploskanje; vmes so se snešali klaci in krik, ki se je polagoma polastil vse množice. Najprej je to izhajalo od razburjene skupine poleg kipa sv. Petra: "Evviva il papa re! Živio papež kralj! Živio papež kralj!" Potem je pohitele po vsej procesiji kakor plamen požara, razvanelo polagoma vse srca in končno zabučalo iz tisočih ust kakor gromovit ugovor proti ropu cerkvenih držav. Vso vero, vso ljubezen vernikov je razdražila in prenapela kraljevska slika prekrasne slovesnosti in jo speljala nazaj v sanje, s strastno željo po papežu, ki bodi kralj in veliki duhovnik, gospodar teles, gospodar duhov — neomejeni vladar zemlje. V tem je bila edina resnica, edina sreča, edino zveličanje. Vse bodi dano njemu, človeštvo in svet! Evviva il papa re! Evviva il papa re! Živio papež kralj! Živio papež kralj!"

(Dalje prihodnjic.)

Z revolucijo je tako, kakor z vsako politiko. Sama na sebi ni nobra ne slaba. Vse je odvisno od tega, čemu služi. Revolta za ohranitev sužnosti je bila ničvredna, revolucija, ki je ustanovila svobodo dežele, je bila častna. — Etbin Kristan.

ljevanja, ali kakor on sam trdi bigamije. On je na čudo videti čisto miren in se je nekajkrat poizkusil celo nasmejati.

Točno ob enajstih so se odprla vrata v razpravnih dvoranah in nekdo je s tenorskim glasom našel imena vseh onih, ki naj bi vstopili. No, da, vse tako kakor običajno.

Takole po treh tednih je bilo pred razpravno dvorano št. 7 zelo živahnno. Tako si lahko opazil tam n. pr. teto Jano, Suzano Poženelovo in njenega otroka, dalje Petra Mejača, Silvo, odvetnika Berceta, gospa Zmajovec in gospoda Petelinja... Zakaj je bil gospod Petelin prisoten, Peter Mejač ni vedel — vsekakor pa ga je morala stvar izredno zanimati! In menda je tudi teta Jana zahvalila, da zasiščijo tudi njege, ker je baje tudi njemu pravil Peter Mejač, da se bd počutiva?

"Ne," odgovori Peter Mejač.

Teta Jana postaja rdeča, pravkar je pričela jokati. Suzana je napravljena iz neznanjih vzrokov v črno obleko, tudi njej gre na jok. Silva se živahnejša, ko teta Jana v izbranih besedah slika Petra Mejača, bivšega izžemalca ljudskih žepov, kot zapeljivca, brezvestneža in človeka, ki zradi svoje pohotnosti ni samo onesrečil njene nečakinje, ampak je kljub temu da je poročen, tudi odslej nevaren vsaki ženski.

Kako le bo!

Vsi so teh misli in zelo razburjeni so — razven Petra Mejača, ki je otožen zapečatil. Silva je videti objokana, tudi otrok je objokan. Teta Jana ima težko sapo in opasno šviga z očmi k Petru Mejaču

Kako le bo!

Vsi so teh misli in zelo razburjeni so — razven Petra Mejača, ki je otožen zapečatil. Silva je videti objokana, tudi otrok je objokan. Teta Jana ima težko sapo in opasno šviga z očmi k Petru Mejaču

Kako le bo!

Vsi so teh misli in zelo razburjeni so — razven Petra Mejača, ki je otožen zapečatil. Silva je videti objokana, tudi otrok je objokan. Teta Jana ima težko sapo in opasno šviga z očmi k Petru Mejaču

Kako le bo!

Vsi so teh misli in zelo razburjeni so — razven Petra Mejača, ki je otožen zapečatil. Silva je videti objokana, tudi otrok je objokan. Teta Jana ima težko sapo in opasno šviga z očmi k Petru Mejaču

Kako le bo!

Vsi so teh misli in zelo razburjeni so — razven Petra Mejača, ki je otožen zapečatil. Silva je videti objokana, tudi otrok je objokan. Teta Jana ima težko sapo in opasno šviga z očmi k Petru Mejaču

Kako le bo!

Vsi so teh misli in zelo razburjeni so — razven Petra Mejača, ki je otožen zapečatil. Silva je videti objokana, tudi otrok je objokan. Teta Jana ima težko sapo in opasno šviga z očmi k Petru Mejaču

Kako le bo!

Vsi so teh misli in zelo razburjeni so — razven Petra Mejača, ki je otožen zapečatil. Silva je videti objokana, tudi otrok je objokan. Teta Jana ima težko sapo in opasno šviga z očmi k Petru Mejaču

Kako le bo!

Vsi so teh misli in zelo razburjeni so — razven Petra Mejača, ki je otožen zapečatil. Silva je videti objokana, tudi otrok je objokan. Teta Jana ima težko sapo in opasno šviga z očmi k Petru Mejaču

Kako le bo!

Vsi so teh misli in zelo razburjeni so — razven Petra Mejača, ki je otožen zapečatil. Silva je videti objokana, tudi otrok je objokan. Teta Jana ima težko sapo in opasno šviga z očmi k Petru Mejaču

Kako le bo!

Vsi so teh misli in zelo razburjeni so — razven Petra Mejača, ki je otožen zapečatil. Silva je videti objokana, tudi otrok je objokan. Teta Jana ima težko sapo in opasno šviga z očmi k Petru Mejaču

Kako le bo!

Vsi so teh misli in zelo razburjeni so — razven Petra Mejača, ki je otožen zapečatil. Silva je videti objokana, tudi otrok je objokan. Teta Jana ima težko sapo in opasno šviga z očmi k Petru Mejaču

Kako le bo!

Vsi so teh misli in zelo razburjeni so — razven Petra Mejača, ki je otožen zapečatil. Silva je videti objokana, tudi otrok je objokan. Teta Jana ima težko sapo in opasno šviga z očmi k Petru Mejaču

Kako le bo!

Vsi so teh misli in zelo razburjeni so — razven Petra Mejača, ki je otožen zapečatil. Silva je videti objokana, tudi otrok je objokan. Teta Jana ima težko sapo in opasno šviga z očmi k Petru Mejaču

Kako le bo!

Vsi so teh misli in zelo razburjeni so — razven Petra Mejača, ki je otožen zapečatil. Silva je videti objokana, tudi otrok je objokan. Teta Jana ima težko sapo in opasno šviga z očmi k Petru Mejaču

Kako le bo!

Vsi so teh misli in zelo razburjeni so — razven Petra Mejača, ki je otožen zapečatil. Silva je videti objokana, tudi otrok je objokan. Teta Jana ima težko sapo in opasno šviga z očmi k Petru Mejaču

Kako le bo!

Vsi so teh misli in zelo razburjeni so — razven Petra Mejača, ki je otožen zapečatil. Silva je videti objokana, tudi otrok je objokan. Teta Jana ima težko sapo in opasno šviga z očmi k Petru Mejaču

Kako le bo!

Vsi so teh misli in zelo razburjeni so — razven Petra Mejača, ki je otožen zapečatil. Silva je videti objokana, tudi otrok je objokan. Teta Jana ima težko sapo in opasno šviga z očmi k Petru Mejaču

Kako le bo!

Vsi so teh misli in zelo razburjeni so — razven Petra Mejača, ki je otožen zapečatil. Silva je videti objokana, tudi otrok je objokan. Teta Jana ima težko sapo in opasno šviga z očmi k Petru Mejaču

Kako le bo!

Vsi so teh misli in zelo razburjeni so — razven Petra Mejača, ki je otožen zapečatil. Silva je videti objokana, tudi otrok je objokan. Teta Jana ima težko sapo in opasno šviga z očmi k Petru Mejaču

Kako le bo!

Vsi so teh misli in zelo razburjeni so — razven Petra Mejača, ki je otožen zapečatil. Silva je videti objokana, tudi otrok je objokan. Teta Jana ima težko sapo in opasno šviga z očmi k Petru Mejaču

Kako le bo!

Vsi so teh misli in zelo razburjeni so — razven Petra Mejača, ki je otožen zapečatil. Silva je videti objokana, tudi otrok je objokan. Teta Jana ima težko sapo in opasno šviga z očmi k Petru Mejaču

Kako le bo!

Vsi so teh misli in zelo razburjeni so — razven Petra Mejača, ki je otožen zapečatil. Silva je videti objokana, tudi otrok je objokan. Teta Jana ima težko sapo in opasno šviga z očmi k Petru Mejaču

Kako le bo!

Vsi so teh misli in zelo razburjeni so — razven Petra Mejača, ki je otožen zapečatil. Silva je videti objokana, tudi otrok je objokan. Teta Jana ima težko sapo in opasno šviga z očmi k Petru Mejaču

Kako le bo!

Vsi so teh misli in zelo razburjeni so — razven Petra Mejača, ki je otožen zapečatil. Silva je videti objokana, tudi otrok je objokan. Teta Jana ima težko sapo in opasno šviga z očmi k Petru Mejaču

Kako le bo!

Vsi so teh misli in zelo razburjeni so — razven Petra Mejača, ki je otožen zapečatil. Silva je videti objokana, tudi otrok je objokan. Teta Jana ima težko sapo in opasno šviga z očmi k Petru Mejaču

Kako le bo!

Vsi so teh misli in zelo razburjeni so — razven Petra Mejača, ki je otožen zapečatil. Silva je videti objokana, tudi otrok je objokan. Teta Jana ima težko sapo in opasno šviga z očmi k Petru Mejaču

Kako le bo!

Vsi so teh misli in zelo razburjeni so — razven Petra Mejača, ki je otožen zapečatil. Silva je videti objokana, tudi otrok je objokan. Teta Jana ima težko sapo in opasno šviga z očmi k Petru Mejaču

Kako le bo!

Vsi so teh misli in zelo razburjeni so — razven Petra Mejača, ki je otožen zapečatil. Silva je videti objokana, tudi otrok je objokan. Teta Jana ima težko sapo in opasno šviga z očmi k Petru Mejaču

Kako le bo!

Vsi so teh misli in zelo razburjeni so — razven Petra Mejača, ki je otožen zapečatil. Silva je videti objokana, tudi otrok je objokan. Teta Jana ima težko sapo in opasno šviga z očmi k Petru Mejaču

Kako le bo!

Vsi so teh misli in zelo razburjeni so — razven Petra Mejača, ki je otožen zapečatil. Silva je videti objokana, tudi otrok je objokan. Teta Jana ima težko sapo in opasno šviga z očmi k Petru Mejaču

Kako le bo!

Vsi so teh misli in zelo razburjeni so — razven Petra Mejača, ki je otožen zapečatil. Silva je videti objokana, tudi otrok je objokan. Teta Jana ima težko sapo in opasno šviga z očmi k Petru Mejaču

Kako le bo!

Vsi so teh misli in zelo razburjeni so — razven Petra Mejača, ki je otožen zapečatil. Silva je videti objokana, tudi otrok je objokan. Teta Jana ima težko sapo in opasno šviga z očmi k Petru Mejaču

Kako le bo!

Vsi so teh misli in zelo razburjeni so — razven Petra Mejača, ki je otožen zapečatil. Silva je videti objokana, tudi otrok je objokan. Teta Jana ima težko sapo in opasno šviga z očmi k Petru Mejaču

